

ПОРТФОЛИОТО НА УЧИТЕЛЯ – СРЕДСТВО ЗА САМООЦЕНЯВАНЕ И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ НА УЧИТЕЛЯ ПО ПРОФЕСИОНАЛНА ПОДГОТОВКА

Светлана Янкова Гурмева-Иванова
Здравка Георгиева Костадинова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията представя подход при решаване на въпроса с качеството на професионалното образование и кариерното развитие на учителите по професионална подготовка. Акцентираща се върху карта за самооценяване на учителите и портфолиото като средство за реализиране на самооценяването.

Keywords: portfolio; self-assessment; career development; vocational education

Пред непрекъснато променящата и реформираща се образователна система в България, развитието на образованието в условията на пазарна икономика и европейското ни членство стои жизнено важният проблем с обективното и цялостно оценяване и атестация на образователните институции, в частност на учителя. Европейският парламент препоръчва създаването на Европейска референтна рамка за осигуряване на качество (ЕРРОК) на професионалното образование и обучение. На 18 юни 2009 г. е приета такава рамка. Методологически ЕРРОК включва етапи на планиране, прилагане, оценяване и преразглеждане. Етап от оценяването е и самооценяването.

Според Европейския референтен модел самооценяването е:

- оценка въз основа на доказателства;
- средство за измерване на напредъка във времето;
- възможност за насърчаване и споделяне на добри практики в екипа на училището.

Самооценка е стойността, която всеки от нас приписва на собствените си характеристики, способности и поведение (Slavin, 2004). Самооценката е необходим и съществен компонент на самосъзнанието, на осъзнаването на субекта на самия себе си. Включва *знание* на човека за себе си, *умения* за оценка на собствените сили и способности, мотиви и цели на поведение, нравствени качества и постъпки, *отношение* към хората и към себе си и възможности за проява на

самокритичност (Desev, 2006). В структурата на самооценката се откриват два основни компонента – когнитивен и емоционален. Първият отразява знанието на човека за себе си, вторият – неговото отношение към себе си. В процеса на самооценяване тези два компонента функционират в единство.

Самооценката е краен продукт на самооценяването. Самооценяването може да се разгледа като процес, а самооценката – като получения краен резултат. В много случаи двете думи се използват като синоними, без да се прави разлика между процесуалната и резултативната стана на двете понятия. Самооценката се изгражда в определена система на общуване и социални отношения. Тя става действителен регулатор на движението и поведението на човека в тази система. Чрез самооценката се саморегулира и самоуправлява човешкото поведение.

Могат да се изведат няколко класификационни признака за самооценката (Desev, 2006).

1. Обективност – съответствие между ценността, която личността приписва на свои характеристики, и тяхното действително състояние или действителна стойност. По този признак самооценката може да е адекватна или неадекватна.

2. „Пространствена“ локализация на самооценката на единия от двата полюса на определена оценъчна скала – висока самооценка, ниска самооценка.

3. Качествена определеност във времеви граници: устойчива, неустойчива.

Самооценката, като една от проявите на самосъзнанието, влияе върху всички прояви на личността, върху нейното поведение, върху характера, върху темпа на дейността ѝ.

Оценяването на дейността на учителя е сложно явление, за което е много трудно да се обоснове единна методика. Вниманието трябва да се отдели на самооценката му. Самооценката привлича вниманието на учителя върху най-съществените компоненти на дейността му, подтиква го към самоанализ, самоусъвършенстване. Самооценката на учителя дава повече данни в сравнение с външната оценка (M. Andreev, 1995). Като средство за самооценка на учителя може да се използва карта за самооценка (приложение 1).

Самооценяването се основава на доказателства, събирането на които отнема време и ресурси. Средство за реализиране на самооценяването се явява портфолиото на учителя. То е колекция от физически доказателства, които представляват преподавателския опит и обобщават основните задължения на преподавателя; всички дейности, които обогатяват ученето на учащите; фактологично описание на изпълнението на работата на един преподавател, придружено от съответните данни.

Основната цел на портфолиото на учителя е развитие на преподавателя чрез разсъждение върху собствената си работа и възможностите за нейното усъвършенстване; оценяване на преподавателската дейност и взимане на решения. **Задачи на портфолиото** на преподавателската дейност: събира и представя доказателства за педагогическите способности и качества на преподавателя; осигурява достъпна информация за преподавателската работа;

фокусира вниманието към качеството, а не към количеството; дава представа за стила на работа; показва развитието и усъвършенстването на работа. **Функции:** събирателна – да събира и съхранява ценна информация за преподавателската дейност; подпомагаща – да улеснява ежедневната педагогическа дейност на преподавателя; демонстративна – да показва най-добрите страни на преподавателя; стимулираща – да стимулира към по-нататъшното развитие и усъвършенстване на преподавателя.

Съдържание (според Мюес и Сорсинели)

1. Роли, отговорности и цели на преподавателя – кратка автобиография с акцент върху преподавателската дейност; описание на отговорностите на преподавателя; списък с преподаваните предмети/курсове; дейности, свързани с консултантската дейност на преподавателя.

2. Преподавателска философия – цели на преподавателя и как ги реализира.

3. Материали по курса – материали, разработени от самия преподавател; материали, разработени от колеги; учебни програми; годишни разпределения; планове на уроци; библиографска справка; задачи за самостоятелна работа; тестове; инструкции; казуси, бележки по уроците; нагледни средства; учебен софтуер; полезни уеб страници в интернет.

4. Оценяване на постиженията на учащите – резултати от оценяване на входно и изходно ниво на знанията и уменията на учащите; примерни разработки на учащите; примери за оценени работи на учащите.

5. Описание и оценяване на преподавателската работа – форми за обратна връзка с учащите в края на занятието, в края на срока; външни експерти; характеристика от ръководството; материали от предишно самооценяване.

6. Развитие и усъвършенстване на учебното съдържание и документация – участие в групи, разработващи нови учебни програми, ДООИ, изпитни програми; разработване на проекти; поддържане, осъвременяване на учебни лаборатории.

7. Дейности за самоусъвършенстване на преподавателя – наблюдение на занятия на колеги; екипна работа; участие в семинари; използване на нови методи на преподаване и оценяване на постиженията на учениците; използване на съвременни средства за обучение; подготовка на учебни помагала; наставничество над новоназначени учители.

8. Приноси на преподавателя за институцията – участие в местни, регионални, национални състезания; участие в местни, регионални, национални конференции; публикации в педагогическия печат.

9. Награди и признания – награди от учебното заведение.

Разработване на портфолиото на преподавателската дейност

Стъпка 1. Събиране на необходимите материали – започнете възможно най-рано; систематизирайте материалите; направете дубликат на материалите; адаптирайте информацията за целите на портфолиото; обсъдете материалите с ваши колеги, (методи, средства на обучение); направете критичен

преглед на събраното; формулирайте цели относно усъвършенстване на преподавателската ви работа; обновявайте информацията.

Стъпка 2. Да се изясни целта на създаването – портфолиото е доказателство за работата на преподавателя. Материалите, включени в него, отразяват само вашата преподавателска дейност; каква е целта на създаването на портфолиото – самоусъвършенстване или оценяване; кой ще го чете?

Стъпка 3. Определете основните части на портфолиото.

Стъпка 4. Формулирайте вашата преподавателска философия: защо работите така; как учат учащите; как вие можете да им помогнете да учат по-добре; как реализирате вижданията си за ефективно преподаване и учене; вашите цели относно развитието на учениците; идеи и техники, дали добър резултат; повишаване активността на учениците чрез конкретни методи и действия; как развивате умения за анализ с цел разбиране на сложно учебно съдържание; работите ли индивидуално с учениците, прилагате ли групово обучение; включват ли учениците в изследователска работа; как използвате междупредметни връзки; как използвате интернет за целта на учебната работа.

Стъпка 5. Организация на материалите в отделни секции – проучете решението на комисията относно структурата.

Елементи за добро оформление – титулна страница и съдържание; основна част; препратки от основната част към приложенията; използване на цветни стикери, знаци и други разделители.

Стъпка 6. Оценяване и самооценяване на портфолиото.

Въпроси, на които се базира самооценката:

– Подбрахте ли, организирахте ли материалите така, че да се разбира спецификата на вашата дейност?

– Доколко всяко доказателство отговаря на целта?

– Създава ли ясна представа относно вашите качества като преподавател?

Практическите ползи от въвеждането на портфолиото на учителя могат да бъдат: нагледност и прозрачност на дейността на учителя; концентриране на внимание върху съществените проблеми при обучението; създаване на увереност в собствените сили и възможности на учителя; оценяване на собствените постижения; подобрен поток на информация, който предполага нейната концентрация и пълноценното ѝ използване; по-малко проблеми в комуникацията между ръководство, учители и ученици.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

Andreev, M. (1995). *Ocenivane v utchilishte*, Sofia: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski" [Андреев, М. (1995). *Оценяването в училище*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.]

- Giurova, V. & V. Bogilova. (2008). *Portfolioto na prepodavatelja*. Sofia: Agencia „Evropres“. [Гюрова, В. & В. Божилова. (2008). *Портфолиото на преподавателя*. София: Агенция „Европрес“.]
- Desev, L. (2003). *Pedagogitceska psihologia*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“. [Десев, Л. (2003). *Педагогическа психология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.]
- Ministerstvo na obrazovaniето I naukata. (2007). *Klutchovi kompetentnosti. Evropeiska referentna ramka*. Sofia: Direkcija „Politika v srednoto obrazovanie“. [Министерство на образованието и науката. (2007). *Ключови компетентности. Европейска референтна рамка*. София: Дирекция „Политика в средното образование“.]
- Slavin, P. (2004). *Pedagogiqeska psihologia*. Sofia: Nauka I ikustvo. [Славин, Р. (2004). *Педагогическа психология*. София: Наука и изкуство.]
- Ianakeva, S. (2001) *Obrazovatelnoto portfolio – filosofia, tehnologia, praktiqeski proekcii*. <http://www.diuu.bg/ispisanie>. [Янакиева, С. (2001). *Образователното портфолио – философия, технология, практически проекции* <http://www.diuu.bg/ispisanie>.]
- Andre, R. *Le portfolio en selle de classe* <http://ldue.csmv.ca>
- Boisvert, S. & Boldur. I. Gaumond N. Provenche. *Portfolio au perscolaire*

Приложение 1

Модел на карта за самооценка

на
(трите имена)

учител
(учебен предмет)

училище
(наименование)

Да Отчасти Не

1. Наясно съм с националната образователна политика.			
2. Притежавам умения да представя разбираемо на учениците учебното съдържание по предмета.			
3. Имам изисквания към предварителната подготовка на учениците по предметите, по които преподавам.			
4. Познавам и отчитам нуждите и интересите на учениците.			

5. Използвам различни методи на обучение, чрез които формирам професионалните компетенции у учениците за професията.			
6. Подготвям самостоятелно и осигурявам готови ресурси за качествено реализиране на избрания метод на обучение.			
7. Разработвам свои и предлагам готови начини за оценяване на резултатите от образователния процес.			
8. Допускам различия в мненията на учениците по дискуссионни въпроси.			
10. Оценявам образователните възможности на информационните и комуникационните технологии.			
11. Ползвам различни мултимедийни средства, информационни и комуникационни технологии в своята дейност.			
12. Използвам модели на обучение в сътрудничество с други учители.			
13. Ползвам с разбиране правна и нормативна рамка, засягаща професията.			
14. Предприемам мерки за развитие на професионалните ми компетенции, ползвайки наличните в училището и извън него ресурси.			
15. Умея да оценявам реално собствената си преподавателска дейност.			

THE TEACHERS' PORTFOLIO – A TOOL FOR SELF-ASSESSMENT AND CAREER DEVELOPMENT OF A TEACHER IN VOCATIONAL TRAINING

Abstract. The article focuses on a possible approach for solving the issue with the quality of the professional education and the career development of the teacher in vocational training. It is focused on the self-assessment card and on the teacher's portfolio as a resource of the self- assessment. Every teacher can apply those tools to his everyday practice.

✉ ¹⁾ **Ms. Svetlana Gurmeva-Ivanova, Assist. Prof.**

²⁾ **Ms. Zdravka Kostadinova, Assist. Prof.**

Department for Information and In-Service Training of Teachers

University of Sofia

224, Tzar Boris III Blvd.

Sofia, Bulgaria

E-mail: ¹⁾ svetla_yankova70@abv.bg; ²⁾ zdravkakostadinova@abv.bg